

Semmelweis Nap 2016 – Dr. Kovács József beszéde

Szeretettel köszöntök mindenkit ezen ünnepi alkalommal, amikor Semmelweis Ignácra emlékezünk. A koszorúzás egyben jó lehetőség Semmelweis élete és életműve kapcsán máig érvényes fontos tanulságok levonására. Ez annál is inkább lényeges, mert Semmelweis tragikus életútjának legtragikusabb részletei csak néhány évtizede ismertek.

De menjünk sorban, hiszen a történet eleje jól ismert. Semmelweis a bécsi Allgemeine Krankenhausban, Bécs általános kórházában 1847-ben kezdett dolgozni szülészorvosként. A kórháznak két szülészeti osztálya volt. Az I. sz. Szülészeti Osztályon orvosok és orvostanhallgatók vezették le a szüléseket, míg a II. sz. Szülészeti Osztályon bábák és bábanövendékek. Az orvosok vezette szülészeti osztályon a bekerült szülő nők kb. 10 %-a halt meg gyermekágyi lázban, míg a bábák vezette osztályon csak kb. 1 % halt meg. A szülő nők hallomásból tudták, hogy veszélyesebb az I. sz. Szülészeti Osztályon szülni, s ezért mindent megtettek, hogy a II. számúra kerüljenek. Bécsben azonban szigorú rendet tartottak. Ha a szülő nőnél a szülés a péntek délutántól a vasárnap délutánig terjedő időben indult meg, akkor a kórházi szabályzat szerint az I. sz. Szülészeti Osztályra került. Bárholgy könyörgött is egy szülő nő, hogy hadd kerülhessen át a bábákhoz, nem volt appelláta. S ez a szülő nő számára sok esetben a halált jelentette.

Semmelweis felismerte, hogy a gyermekágyi láz voltaképpen egy fertőzés, mely javarészt a boncoló orvosok és orvostanhallgatók kezei révén kerül be a szülő nők szervezetébe. Ekkor még senki nem hallott baktériumokról, így Semmelweis is hullaméregről beszélt. De világosan látta, hogy a bábák vezette intézményben azért kevés a gyermekágyi láz, mert a bábák nem boncolnak. Semmelweis elrendelte, hogy minden orvosnak és orvostanhallgatóknak csak alapos klórmeszes kézmosás után szabad betegvizsgálatot végeznie. Ezzel a roppant népszerűtlen intézkedésével, melyet akkoriban „bolondériának” tartottak, majdnem a tizedére tudta leszorítani a gyermekágyi láz okozta halálozást. Néhány kivételtől eltekintve azonban kortársai nem hittek Semmelweisnek. A bécsi kórházból elbocsátották, s 1850-ben Pestre költözött. Először a Szent Rókus kórház szülészeti osztályának lett a főorvosa, majd 1855-től a pesti egyetem szülészeti tanszékének lett a professzora.

Módszerével mindenütt leszorította a gyermekágyi láz okozta halálozást, kollégái azonban nem hittek neki, s a kézfertőtlenítés szabályát kényelmetlennek és feleslegesnek tartották. Semmelweist egyre jobban elkésérltette ez a közömbösség, mely Európa szerte minden évben nők tízezreinek az életét követelte, akiknek nem kellett volna meghalniuk, ha a kézfertőtlenítést már akkor sikerül elterjesztenie. Kétségbeesésében orvosi folyóiratokban nyílt leveleket publikált, melyben ostorozta a kor vezető szülészeti szaktekintélyeit, akiknek a csökönnyössége szülő nők tízezreinek a felesleges halálát okozta. Ezeket a neves professzorokat gyilkosoknak, orvosi Néróknak nevezte.

Semmelweis professzortársai Pesten egyre kényelmetlenebbnek érzették, hogy kollégájuk így megsérti a nemzetközi szaktekintélyeket, s úgy érezték, hogy ez a viselkedés a pesti egyetemnek is árt.

Ezért három professzortársa konzíliumot tartott, s színleg azt javasolták neki, hogy utazzon egy osztrák fürdőhelyre egy kis pihenés céljából. Ebbe ő—kollégái jóindulatát véelve felfedezni—bele is ment. Valójában kollégái elmebetegnek nyilvánították, s Semmelweis feleségével megbeszélve egy bécsi állami tébolydába való felvételét rendezték el. Semmelweis, mit sem sejtve, Bécsbe érkezett, ahol a pályaudvaron a beavatott volt kollégája a híres bőrgyógyász Hebra várta. Hebra rábeszélte, hogy mielőtt továbbutazik a fürdőhelyre,

látogassa meg az ő új intézetét is. Semmelweis ebbe is gyanútlanul belement. Az intézetből azonban már nem engedték ki, közölték vele, hogy tébolydában van.

Semmelweis dührohamot kapott, s el akart távozni. 6 markos ápoló fékezte meg. A küzdelemben eltörték a kezét és a lábát, s a földre került Semmelweis mellkasát ért rúgás a későbbi boncjegyzőkönyv szerint nyílt légmellet idézett nála elő. Majd kényszerzubonyba tették. 13 nappal a tébolydába érkezése után halt meg, rettenetes kínok között, törött végtagokkal, légmellel, megkötözve, ellátatlanul. Sepsisben halt meg, amit azonban nem a korábban boncolás közben szerzett ujsérülése okozott, ahogyan az a hivatalos jelentésekben később szerepelt, s amit több mint 100 éven keresztül hittünk, hanem azért kapott sepsist, mert szinte agyonverték, és sebeit nem látták el.

A bécsi tébolyda brutális eljárása és Semmelweis agyonverése még a korabeli standardok szerint is annyira elfogadhatatlan volt, hogy a Semmelweis boncolásáról készült boncjegyzőkönyvet és a kezeléséről szóló orvosi dokumentációt hosszú időn keresztül elveszettnek nevezték. Az utólag azután mégis előkerült iratokban számos utólagos beszúrás és javítás olvasható, mely valószínűsíti, hogy a kor szereplői is annyira szégyellték az esetet, hogy minden módon igyekeztek az igazságot szépíteni és valahogy elfogadható színben feltüntetni. Kortársai, rokonai többet tudtak az igazságról, s nehezen birkóztak meg azzal, hogy részt vettek valamiben, amit ebben a formában ők maguk sem akartak. Az őt tébolydába juttató kollégái később erről az esetről többé semmit nem mondtak, a felesége, akinek a panaszaira alapozódott leginkább az elmebetegség gyanúja, később megváltoztatta a nevét és morfinista lett. Fia, Béla pedig 23 éves korában öngyilkos lett.

Halálának évében, 1865-ben egy fiatal angol sebész, Joseph Lister fedezte fel, hogy a végtag amputációk utáni megdöbentően magas, 34%-os halálozást sebfertőzés okozza. S az ezt kísérő gennyos váladékban mikrobákat lehet látni. Úgy vélte, ezek okozzák a fertőzést, melyet előzetes fertőtlenítéssel ki lehet védeni. 1867-ben publikálta az ezzel kapcsolatos vizsgálatait, mellyel bevezette az antisepsis-asepsis máig érvényes tanát a medicinába. Neki sem volt könnyű dolga azt elfogadtatni. 1889-re azonban a győzelem teljes lett, az asepsis-antisepsis tanát az egész világon elfogadták. Lister nemzetközileg ünnepelet orvostudós lett, számos kitüntetés, cím birtokosa mind hazájában mind Európában. 1891-ben terelődött a figyelem ismét Semmelweisre, aki Listernél 20 évvel korábban próbálta elfogadtatni a szülészeti asepsis és antisepsis tanát. Mint láttuk, ő életében semmiféle hivatalos elismerést nem kapott, az Akadémia nem választotta őt tagjai közé, hanem elmebetegnek nyilvánítva egy bécsi tébolydában halt rettenetes halált.

Sherwin Nuland, Semmelweis egyik amerikai életrajzírója 1985-ben látogatta meg a bécsi Allgemeine Krankenhaus, hogy végigjárja azokat a folyosókat, ahol hajdanán Semmelweis dolgozott. Meg volt győződve róla, hogy a kórházban mindenki tudja, ki volt Semmelweis. Mikor útbaigazítást kért egy fehérköpenyes fiatal orvosnőtől, kiderült, hogy ő életében nem hallotta ezt a nevet. Azt hitte, Nuland egy régebben itt dolgozó orvost keres, s egy idősebb kollégához irányította őt, hátha ő ismerte. Mikor Nuland eljutott az idősebb kollégához, ő sem tudta, ki volt Semmelweis, de arra emlékezett, hogy van valahol az épületben egy tábla, s mintha arra ilyenféle név lenne felírva. Így találta meg Nuland Semmelweis emléktábláját az Allgemeine Krankenhausban. Santayana mondja, hogy aki nem ismeri a történelmet, arra ítéltetik, hogy megismételje azt. Shaw szerint pedig a történelem tanulsága az, hogy az emberek nem tanulnak a történelemből.

Az ilyen ünnepi megemlékezések talán segítenek abban, hogy mégis tanulhassunk a történelemből, s figyelmeztet arra is, hogy az elveikért kiálló, de sokszor kényelmetlen és

nehéz emberek nélkül nem menne előre a világ. S az a morális bátorság, a betegek érdekei és az igazság melletti kiállás, amit Semmelweisnél láttunk, méltán kelthet tiszteletet ma is.
Köszönöm a figyelmet!